

Asia: VN/26600/2023

Lausuntopyyntö: Työryhmän mietintö ulosottosäätelyn uudistamisesta

Tulojen ulosmittaus

Lausuntonne yleisesti tulojen ulosmittausta koskevista muutosehdotuksista.

Juristiliitto on jo pitkään pitänyt voimassa olevaa ulosottojärjestelmää monimutkaisena ja haastavasti ymmärrettävänä erityisesti ulosotossa olevien velallisten suhteen. Näin ollen lähtökohtainen ajatus järjestelmän selkeyttämisestä on kannatettava. Nyt esitetty huolehtii niin velallisten kuin velkojienkin oikeusturvasta.

Lausuntonne ehdotuksesta säilyttää velallisen suojaisuus takuueläkkeen tasolla (ehdotettu muutos ulosottokaaren 4 luvun 48 §:ään).

-

Lausuntonne ehdotetuista ulosmittauksen määrän laskentasäännöistä (ehdotetut muutokset 4 luvun 49 ja 50 §:ään sekä ehdotettu uusi 49 a §).

Juristiliitto katsoo, että erityisesti pienituloisten osalta ehdotetut laskentasäännöt ovat selkeät ja ymmärrettävät sekä aikaisempia sääntöjä tasapuolisemmat. Juristiliitto kuitenkin huomauttaa, ettei ehdotus täytä tavoitetta yksinkertaisemmasta järjestelmästä keski- ja suurituloisten osalta, vaan laskentasäännöt ovat ennemminkin monimutkaisempia.

Lisäksi laskentasääntöjen mukaan juuri ulosottoryhmien tulojen ylärajat ylittävien osalta ulosotto muodostuu ankarammaksi kuin juuri rajat alittavien osalta. Näihin ryhmiin kuuluvien osalta ei ole välttämättä kannattavaa ottaa vastaan lisätöitä tai paremmin palkattuja töitä, koska ulosmittaus nostaa ulosotettavaa määrää ensimmäisen ja toisen ryhmän välillä noin 100 eurolla kuukaudessa ja toisen ja kolmannen ryhmän välillä noin 300 eurolla kuukaudessa. On kuitenkin hankala arvioida, miten suurta osaa ulosottovelallisia tämä tulee koskemaan.

Lausuntonne ehdotuksesta velallisen elatuksen varassa olevien henkilöiden huomioimiseen tulojen ulosmittauksessa (ehdotetut muutokset 4 luvun 48 ja 49 §:iin).

Juristiliitto kannattaa ehdotusta siitä, että elatuksen varassa olevat henkilöt huomioidaan ulosmitattavasta määrästä. Ehdotus siitä, että ulosotossa huomioidaan vain ne, joihin velallisella on

lakisääteinen elatusvelvollisuus, on sinänsä selkeä, mutta on eri asia, onko se perusteltua ja tarkoituksenmukaista, kun otetaan huomioon eri (uus-)perhemuodot ja/tai faktiset elatusvelvollisuudet. Juristiliitto kehottaa jatkovalmistelussa myös pohtimaan, onko ehdotuksen tarkoituksena, että esimerkiksi eroamassa olevat tai muusta syystä eri taloudessa elävät aviopuolisot otetaan huomioon ulosottovelallisen elätettävinä.

Lausuntonne ehdotuksesta poistaa vapaakuukausia koskevat säännökset sekä muuttaa ulosmittauksen rajoittamista koskevaa säännöstä. (Ehdotus muuttaa 4 luvun 51 § ja kumota 4 luvun 52 ja 53 §:t).

-

Lausuntonne työryhmän mietinnön jaksossa 5.1 esitetystä sekä oikeusministeriön muistiossa käsitellystä vaihtoehdosta, jossa velalliselle viran puolesta myönnettävät vapaakuukaudet säilytettäisiin osittain.

Työryhmän esittämä malli, jossa vapaakuukausista luovuttaisiin täysin, ei ole Juristiliiton näkemyksen mukaan perusteltu. Juristiliitto kannattaa oikeusministeriön muistiossa käsiteltyä mallia, jossa harkinnanvapaiset vapaakuukaudet poistettaisiin, mutta säilytettäisiin mahdollisuus viran puolesta annettaviin vapaakuukausiin, joiden määrä vuodessa voisi vaihdella eri tuloluokissa. Juristiliitto pitää myös hyvänä sitä ehdotusta, että vapaakuukaudelle asetetaan euromääräinen katto. Tämä ehdotus turvaa ulosottovelallisten tasapuolista kohtelua ja toisaalta myös velkojien oikeuksia. Juristiliitto kuitenkin katsoo, että ehdotettu vapaakuukausien euromääräinen enimmäismäärä, eli puolet suojaosuuden määrästä, on euromääräisesti suhteellisen pieni. On hankala arvioida, mikä olisi asianmukainen ja velallisten kannalta järkevä euromäärä, koska siihen vaikuttaa osaltaan mahdollisen säästämiseen liittyvän erottamisedun suuruus ja toisaalta ulosoton laskentasääntöjen muutosten vaikutus velallisilta perittäviin ulosottomaksuihin. Mikäli päädytään malliin, jossa viran puolesta annettavat vapaakuukaudet säilyisivät osittain, tulisi vapaakuukausien aiheuttama vähennys ulosottokertymään lähtökohtaisesti kompensoida nostamalla ulosmittausprosentteja erottamisedun alentamisen sijaan, koska erottamisetu kannustaa ulosottovelallisia pitkäjänteisempään taloudenhallintaan.

Harkinnanvaraisiin vapaakuukausiin liittyy monia ongelmia, erityisesti yhdenvertaisuusnäkökohdat. Viran puolesta automaattisesti myönnettävissä vapaakuukausissa ei vastaavan kaltaisia ongelmia ole, ja vaikka ne ulosottotointa työllistävätkin, vähentäisi harkinnanvapaiden vapaakuukausien poisto oletettavasti jossain määrin ulosottomiesten ja edelleen valitusinstanssien työmäärää. Viran puolesta myönnettävät vapaakuukaudet samalla turvaisivat niiden ulosottovelallisten asemaa, jotka eivät ole kykeneväisiä pitkäjänteiseen säästämiseen.

On hyvä, että ehdotus mahdollistaa ulosottovelallisille tietyn säästämisen, jota suojattaisiin erottamisedulla. Mikäli erottamisedun määrä ei ole riittävä, ei säästäminen täytä tavoitteita esimerkiksi hankintojen mahdollistamisessa. On myös mahdollista, ettei pitkäjänteistä säästämistä matalan erottamisedun vuoksi koeta kannatettavaksi. Näin ollen säästettävän määrän erottamisedun pitäisi joka tapauksessa olla riittävän suuri, jotta se mahdollistaisi kertahankintoja ja muita yllättäviä hankintoja. Juristiliiton näkemyksen mukaan ehdotetun erottamisedun suuruusluokka vaikuttaa perustellulta.

Ehdotetussa mallissa riskinä on se, että harkinnanvaraisten vapaakuukausien myöntämiseen liittyvät haasteet siirtyvät ulosmittauksen rajoittamispäätöksiin. Haasteena on myös se, tuleeko rajoittamispäätöksissä esimerkiksi kertahankintojen osalta otetuksi huomioon ulosottovelallisten eri kyvyt taloudenhallintaan, ja kohdellaanko tässä ulosottovelallisia eri tavoin riippuen heidän taloudenhallintakyvyistään, kuten eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian lausumassa aiheellisesti pohditaan.

Juristiliitto katsoo, että harkinnanvaraisuus tulee rajata poikkeustilanteisiin. Vaikka tiettyä harkinnanvaraisuutta täytyy ulosmittauksessa olla, on harkinnanvaraisuuden kriteerien oltava selviä. Esimerkiksi jatkuva työttömyys ei itsessään voine olla rajoitusperuste. Juristiliitto kuitenkin katsoo, että äkillinen työttömäksi jääminen voi täyttää tarkoituksenmukaisen rajoitusperusteen kriteerit, koska työttömyysetuuden saamisessa saattaa kestää pitkänkin aikaa käsittely- ja karenssiaikojen vuoksi. Juristiliitto kannattaa ehdotusta siitä, että rajoituspäätöstä käsiteltäessä velallinen voidaan velvoittaa antamaan tietojenantovelvollisuuden piiriin kuuluvat tiedot uhalla, että ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti merkitsee kielteistä päätöstä. Sen lisäksi, että tämä selkeyttää ulosottovelvollisen velvollisuuksia hakemusvaiheessa ja on omiaan antamaan ulosottomiehelle riittävän tiedon rajoituspäätösten tekoon, on se omiaan vähentämään turhaa muutoksenhakua ulosottomiehen ratkaisuihin niissä tapauksissa, joissa selvitystä ei ole ulosottomiehelle pyynnöistä huolimatta annettu.

Lausuntonne ehdotetusta muutoksesta jatkuvan elatusavun perintää koskevaan säännökseen (ehdotettu muutos 4 luvun 54 §:ään).

-

Lausuntonne tulojen ulosmittaukseen ehdotettujen muutosten vaikutuksesta velallisten ja velkojien asemaan. Arvioitko ehdotetuilla muutoksilla olevan sellaisia vaikutuksia, joita mietinnössä ei ole tunnistettu?

-

Lausuntonne tulojen ulosmittaukseen ehdotettujen muutosten taloudellisista vaikutuksista sekä vaikutuksista palkan maksajien asemaan. Arvioitko ehdotetuilla muutoksilla olevan sellaisia vaikutuksia, joita mietinnössä ei ole tunnistettu?

-

Muut ulosottokaaren muutosehdotukset

Lausuntonne ehdotuksesta muuttaa velvollisuutta lähettää ulosmittauksen ennakoilmoitus toistuvaistulon ulosmittauksesta ja ehdotuksen arvioiduista vaikutuksista. (Ehdotetut muutokset 3 luvun 33 ja 34 §:iin)

-

Lausuntonne ehdotuksesta muuttaa luonnollisen henkilön rahavaroja koskevaa erottamisetua ja ehdotuksen arvioiduista vaikutuksista. (Ehdotettu muutos 4 luvun 21 §:n 1 momentin 6 kohtaan)

-

Lausuntonne ehdotuksesta lisätä lakiin velallisena olevan kuolinpesän rahavaroja koskeva erottamisetu ja ehdotuksen arvioiduista vaikutuksista. (Ehdotettu 4 luvun 21 §:n uusi 3 momentti)

-

Lausuntonne ehdotuksesta muuttaa velallisen maksusuunnitelman lakkauttamista koskevaa säännöstä ja ehdotuksen arvioiduista vaikutuksista. (Ehdotettu muutos 4 luvun 59 §:n 2 momenttiin)

-

Lausuntonne ehdotuksesta muuttaa velallisena olevalta kuolinpesältä ulosmitattujen varojen tilittämistä koskevaa säännöstä ja ehdotuksen arvioiduista vaikutuksista. (Ehdotettu muutos 6 luvun 16 §:n 1 momenttiin)

-

Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaus

Lausuntonne työryhmän ehdotuksesta muuttaa sosiaaliturvaetuuksien ulosmittausta koskevaa lainsäädäntöä.

-

Lausuntonne työryhmän ehdotuksen vaikutuksista. Arvioitteko sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaukseen ehdotetuilla muutoksilla olevan sellaisia vaikutuksia, joita mietinnössä ei ole tunnistettu?

-

Henki- ja eläkevakuutusten ulosmittaus

Lausuntonne ehdotetusta ulosottokaaren 4 luvun 70 §:n muutoksesta ja sen arvioiduista vaikutuksista. Arvioitteko ehdotetulla muutoksella olevan sellaisia vaikutuksia, joita mietinnössä ei ole tunnistettu?

-

Lausuntonne ehdotetusta vakuutuslainsäädännön 54 §:n muutoksesta ja sen arvioiduista vaikutuksista. Arvioitteko ehdotetulla muutoksella olevan sellaisia vaikutuksia, joita mietinnössä ei ole tunnistettu?

-

Varojen kohdentaminen saatavan osille

Lausuntonne työryhmän muistiosta

Juristiliitto katsoo varojen kohdentamista koskevan muistion olevan hyvin laadittu ja tuovan selkeästi ilmi sen, miksi pakkotäytäntöönpanoa ja velkajärjestely tulee pitää erillään. Jatkossakin velkajärjestelystä tulee päättää erikseen.

Juristiliitto kuitenkin katsoo, että velkajärjestelylainsäädäntöä tulisi kehittää ja sen osalta tulisi esimerkiksi selvittää mahdollisuuksia menettelyvaihtoehtojen monipuolistamiseen ja prosessien yksinkertaistamiseen.

Muut mietintöä koskevat huomiot

Lausunnonantajan muut huomiot työryhmän mietinnöstä, työryhmän varojen kohdentamista koskevasta muistiosta tai oikeusministeriön vapaakuukausia koskevasta muistiosta.

-

Tuomainen Jenni
Juristiliitto - Juristförbundet ry